

Séc

Giải pháp giảm bớt lượng tiền mặt trong lưu thông

NGUYỄN THỊ THÚY

Trong giai đoạn 2001- 2007, hoạt động thanh toán ngân hàng có sự chuyển biến mạnh mẽ. Nhiều phương tiện thanh toán và dịch vụ thanh toán mới, hiện đại, tiện ích được xuất hiện vận hành, đáp ứng nhu cầu của người sử dụng dịch vụ thanh toán, với phạm vi tiếp cận mở rộng tới các đối tượng dân cư. Tuy nhiên, chất lượng, tiện ích và tính đa dạng của dịch vụ thanh toán không dùng tiền mặt chưa phong phú. Khả năng đáp ứng nhu cầu của nhiều loại đối tượng sử dụng còn hạn chế. Các phương tiện thanh toán không dùng tiền mặt chưa đạt được tính tiện ích và phạm vi thanh toán để có thể thay thế cho tiền mặt.

Một trong những phương tiện thanh toán không dùng tiền mặt truyền thống được ra đời rất sớm là séc, song cho đến nay ở Việt Nam, séc lại vận hành "ì ạch". Từ năm 2001 cho đến nay, thanh toán bằng séc chỉ chiếm tỷ trọng trên dưới 1% trong tổng phương tiện thanh toán (năm 2001 có tỷ trọng thanh toán séc cao nhất chiếm 1,13% trong tổng phương tiện thanh toán còn các năm sau, tỷ trọng này đều dưới 1%), trong khi tỷ trọng tiền mặt so với tổng phương tiện thanh toán là khoảng 20%. Séc chưa "đi vào cuộc sống" một cách thỏa đáng, tương thích với tính ưu việt của nó cả về tính thuận lợi và khối lượng giá trị giao dịch thanh toán, góp phần tăng giá trị thanh toán không dùng tiền mặt, giảm tiền mặt trong lưu thông. Nhiều nước trên thế giới đã và đang sử dụng séc trong giao dịch thanh toán khá hữu hiệu về phạm vi và quy mô. Chẳng hạn, ở Pháp, trong tổng các phương tiện thanh toán thì tỷ trọng thanh toán bằng séc chiếm 30%, thanh toán thẻ chiếm 30% nhưng giá trị thanh toán bằng séc gấp 6 lần giá trị thanh toán bằng thẻ (thanh toán bằng tiền mặt chỉ từ 2% - 4% tổng phương tiện thanh toán). Ở Trung Quốc, thanh toán bằng séc chiếm tỷ trọng tới 70% tổng các phương tiện thanh

toán không dùng tiền mặt (thanh toán bằng tiền mặt chiếm khoảng 8% - 9% tổng các phương tiện thanh toán trong nền kinh tế)...

Luật séc quốc tế đã ra đời từ năm 1930 và ở Việt Nam, Chính phủ, Ngân hàng Nhà nước cũng đã ban hành nhiều văn bản pháp quy để triển khai sử dụng thanh toán séc như Nghị định Séc số 30/CP ngày 9/5/1996 của Chính phủ; Thông tư 07/TT-NHNN ngày 27/12/1996 của Thống đốc Ngân hàng Nhà nước hướng dẫn thực hiện Nghị định 30/CP về quy chế phát hành và sử dụng séc; Nghị định 159/2003/NĐ-CP ngày 10/12/2003 và Thông tư số 05/2004/TT-NHNN ngày 15/9/2004 của Ngân hàng Nhà nước Việt Nam hướng dẫn thực hiện một số nội dung về cung ứng và sử dụng séc và nay đã nâng lên thành Luật séc được ban hành trong Luật Các công cụ chuyển nhượng - Luật số 49/2005/QH11 và đã được Ngân hàng Nhà nước Việt Nam ban hành quy chế cung ứng và sử dụng Séc theo Quyết định số 30/2006/QĐ-NHNN ngày 11/07/2006 của Thống đốc Ngân hàng Nhà nước hướng dẫn thực hiện. Như vậy, đứng ở góc độ pháp lý thì công cụ thanh toán séc đã được Nhà nước quan tâm, sửa đổi, hoàn thiện thích ứng dần với cơ chế thị trường, gần với thông lệ quốc tế. Chẳng hạn nhiều điều, nội dung trước đây còn vướng mắc như thời gian sử dụng, tài khoản phát hành séc (trước đây chỉ được phát hành trên tài khoản tiền gửi thanh toán; tài khoản thanh toán; nay được phát hành trên tài khoản của người phát hành; thời gian,...).

Tuy nhiên đến nay thì séc cũng đã được đưa vào sử dụng từ lâu. Trong thời kỳ cơ chế quản lý nền kinh tế kế hoạch, tập trung, hệ thống ngân hàng là một thể thống nhất từ Trung ương đến địa phương, nên phương tiện thanh toán séc được vận hành rất sôi động, chiếm giữ vai trò quan trọng

không thể thiếu được trong hệ thống các phương tiện thanh toán. Mặt khác, về cơ chế phương tiện thanh toán séc vẫn chưa được xã hội sử dụng rộng rãi, “tín nhiệm”, “chấp nhận” một cách đúng mức. Nguyên do là từ đâu? Có nhiều nguyên nhân dẫn tới tình trạng này, song có một số nguyên nhân chủ chốt sau đây:

- Về mặt tâm lý: Như chúng ta đã biết, trước những năm 1990, khi séc chỉ do Ngân hàng Nhà nước phát hành và thực hiện thanh toán, thì phương tiện séc đã vận hành khá thuận lợi, phạm vi hoạt động của nó không bị giới hạn trong toàn quốc. Nhưng khi chuyển đổi sang nền kinh tế thị trường, séc có nhiều mẫu mã, nhiều tổ chức cung ứng dịch vụ thanh toán phát hành, nên chưa thể thực hiện thanh toán trong phạm vi toàn quốc giữa các tổ chức cung ứng dịch vụ thanh toán khác nhau, khác hệ thống. Do đó, phạm vi, đối tượng thanh toán bị hạn chế, tác động đến người sử dụng séc. Hơn nữa, tại thời điểm giao thời của sự chuyển đổi hệ thống ngân hàng 1 cấp sang hệ thống ngân hàng 2 cấp, thì việc phát hành thanh toán séc đã xảy ra hậu quả “rối loạn” về thanh toán séc trong phạm vi toàn quốc. Đây là một trong những nguyên nhân gây nên sự “mặc cảm” đối với việc sử dụng séc, cho nên cần phải có thời gian và những điều kiện nhất định mới xóa bỏ được mặc cảm đó của dân chúng sử dụng séc.

- Trong thực tế, séc được thanh toán chậm, chưa được thực hiện thanh toán bù trừ trên phạm vi toàn quốc, kể cả séc bảo chi được đảm bảo của ngân hàng trong thanh toán nhưng các tổ chức cung ứng dịch vụ thanh toán vẫn chưa thực sự tin tưởng nhau nên vẫn thanh toán chậm. Vì vậy, khách hàng khó có thể sử dụng phương tiện thanh toán séc rộng rãi được, bởi người thụ hưởng séc e ngại không thu được tiền khi bán hàng hoặc cung ứng dịch vụ cho người mua và cho rằng khi séc quay về với người phát hành để thanh toán trong khoảng thời gian dài thì trên tài khoản tiền gửi thanh toán của người phát hành không còn tiền để thanh toán.

- Việc tổ chức thực hiện của các tổ chức cung ứng dịch vụ thanh toán chưa tốt, chưa thiết thực, như: Thanh toán còn nhiều phiền hà, trình độ cán bộ phục vụ cho hoạt động thanh toán bất cập. Thực tế này không chỉ phổ biến ở các ngân hàng thương mại, mà ngay cả ở Ngân hàng Nhà nước (cơ quan chịu trách nhiệm về quản lý Nhà nước trong thanh toán) thì việc tổ chức thực hiện cung ứng và thanh toán có nhiều hạn chế.

- Chưa có biện pháp hữu hiệu để khuyến khích sử dụng séc, như: Việc giảm phí thanh toán séc, công tác thông tin tuyên truyền chưa được quan tâm, chú trọng,...

Trước thực tế đó, làm thế nào để séc có thể được xã hội sử dụng rộng rãi để góp phần giảm bớt thanh toán bằng tiền mặt trong lưu thông? Thiết nghĩ phải

có những giải pháp hữu hiệu, đồng bộ nhằm khắc phục những tồn tại trên và chủ động triển khai luật séc một cách thiết thực. Theo chúng tôi thì cần triển khai một số biện pháp chủ chốt sau đây:

Thứ nhất, Cần sớm đưa bù trừ séc trên phạm vi toàn quốc vào vận hành thông qua công nghệ của hệ thống thanh toán điện tử liên ngân hàng hiện đại. Trước mắt, có thể tiến hành ngay thanh toán séc, bù trừ séc theo khu vực lớn, ở địa bàn hàng hóa, dịch vụ phát triển mạnh.

Thứ hai, Ngân hàng Nhà nước chủ trì, tổ chức triển khai phối hợp với các tổ chức cung ứng dịch vụ thanh toán. Các Bộ, ngành liên quan thực hiện, bảo đảm tính an toàn và bảo mật trên cơ sở ứng dụng kỹ thuật công nghệ hiện đại trong khâu xử lý giao dịch,... để việc thực hiện thanh toán séc được dễ dàng, thuận tiện, nhanh chóng.

Thứ ba, Gia tăng các tiện ích đi kèm dịch vụ, phương tiện thanh toán séc chẳng hạn có thể miễn, giảm phí trong thanh toán séc, ưu tiên trong sử dụng các dịch vụ của ngân hàng,... thậm chí chấp nhận chưa có lãi hoặc bị lỗ trước mắt để có lợi nhuận lớn hơn trong tương lai.

Thứ tư, Cần tăng cường công tác thông tin, tuyên truyền, phổ biến kiến thức về sử dụng, thanh toán séc để các tổ chức, cá nhân nắm bắt được các tiện ích và hiểu rõ về các rủi ro, biện pháp bảo đảm an toàn trong việc sử dụng phương tiện, dịch vụ thanh toán séc. Tuy nhiên, biện pháp này hiện nay chưa được thực hiện chuyên nghiệp ở nước ta nên hiệu quả chưa cao. Theo chúng tôi thì tốt nhất các ngân hàng thương mại nên tăng cường phát các tờ rơi, kết hợp phổ biến tuyên truyền thông qua các Hội nghị khách hàng cho các khách hàng truyền thống của mình thì hiệu quả sẽ cao hơn

Thứ năm, Hiện nay, cơ chế sử dụng thanh toán séc tuy đã có luật điều chỉnh, song một vấn đề mang tính kỹ thuật và liên quan trực tiếp đến thanh toán séc cần được hoàn thiện đó là: phải làm sao để séc được thanh toán nhanh ngay sau khi nhận được yêu cầu thanh toán. Tờ séc viết bằng bút mực khi người thụ hưởng nộp vào tổ chức cung ứng thanh toán để thanh toán phải được chuyển đổi thành séc điện tử qua hệ thống thanh toán tử liên ngân hàng thông báo ngay cho phía tổ chức cung ứng dịch vụ thanh toán phát hành séc biết, để từ đó thông tin ngay cho tổ chức cung ứng dịch vụ thanh toán ghi có ngay cho người thụ hưởng, không cần chờ đợi cho đến khi tờ séc viết bằng tay quay trở lại mới thực hiện thanh toán (vì như thế sẽ kéo dài thời gian thanh toán). Có thể khẳng định, nếu xử lý được việc này thì chắc chắn thanh toán séc sẽ được mở rộng cả về đối tượng, phạm vi và quy mô ■

Nguồn Tài liệu:

1. Thông tin số liệu từ Ngân hàng Nhà nước;
2. Dự án hệ thống thanh toán điện tử liên Ngân hàng;
3. Luật Các công cụ chuyển nhượng.